

AL·LEGACIONS A L'AVANTPROJECTE DE LLEI DE MEMÒRIA DEMOCRÀTICA DE CATALUNYA

Resum al·legacions essencials:

- Considerem **necessària** una Llei de Memòria Democràtica de Catalunya actualitzada, benvinguda sigui aquesta iniciativa.
- No hi ha hagut una participació real de les entitats memorialistes en la seva redacció a pesar que són les que han vingut reivindicant-la durant dècades i fent el servei públic. **Es reclama la seva participació efectiva durant el debat parlamentari**, com a societat civil amb expertesa i persones represaliades.
- Celebrem que **l'àmbit temporal de la llei** s'allargui, al menys, fins a una part de la transició (1980). És necessari, però, que el contingut del text legislatiu sigui coherent, i es refereixi de forma efectiva també al darrer període del franquisme i la transició. En l'actual redacta gairebé no es fa referència a les lluites i represàlies dels anys 60 als 80.
- És indispensable considerar com a principi rector de la llei la **integralitat dels drets** reconeguts i la **centralitat** de les víctimes, persones represaliades i entitats memorialistes i la seva **participació efectiva**.
- **La Comissió de Memòria Democràtica** no ha de ser un òrgan consultiu més, seria absolutament innecessari. Si es configura com a una mena de **comissió de la veritat** cal que tingui per objecte el **reconeixement institucional** de la vulneració de drets fonamentals i la repressió, en cap cas ha de tenir per finalitat establir un "relat oficial". Ha de treballar, de forma **independent**, per recollir **tota la recerca ja feta fins ara** per acadèmia, historiadors, administracions locals, etc. Ha de posar les **víctimes i represaliades al centre**, donar-los veu amb un enfocament de gènere i interseccional. És una comissió de la veritat que arriba tard i, tal i com està configurada, no servirà per cap procés de reconeixement de responsabilitats per part dels perpetradors per tant, ha de servir pel reconeixement institucional i recollida de testimonis de víctimes i represaliades.
- Aquest avantprojecte, en cap cas suposa una garantia efectiva del **dret a la justícia**. Tot aquest apartat suposa, en gran mesura, un exercici retòric per una qüestió evident de manca de competències i de realitat del sistema judicial espanyol. Si realment es volen adoptar, des de Catalunya, polítiques per garantir el dret a la justícia, es proposa la creació d'una **oficina d'informació i assistència a les víctimes i represaliades del franquisme i la transició**. Ha de proporcionar assistència a les víctimes que reconeix la pròpia llei, amb acompanyament jurídic i psicosocial per proporcionar informació i fomentar que, qui ho vulgui, pugui denunciar els crims de lesa humanitat i les vulneracions de drets fonamentals. Només així es pot propiciar, des de Catalunya, el dret a la justícia negat durant dècades.
- **La reparació i reconeixement dels efectes dels Tribunals és absolutament insuficient**. Es preveu únicament pels represaliats per tribunals catalans, excloent, així, gran part de les

persones represaliades per altres tribunals com el TOP o persones que van ser jutjades en altres ciutats fora de Catalunya.

- La **definició de víctima segueix sent insuficient**. En primer lloc, caldria parlar de persones represaliades, no només víctimes. Tot i que incorpora nous grups i amplia la definició, segueix tenint mancances que cal esmenar.
- És urgent i vital que es dugui a terme la identificació, recuperació i resignificació de les fosses. Tot i així, és indispensable la previsió d'un protocol **d'acompanyament psicosocial a víctimes i familiars** així com assegurar (actualment no ho fa) que tot el procés d'obertura de fosses anirà estretament lligat a **la judicialització de les troballes, al tractar-se de proves de crims de lesa humanitat o crims de guerra** que hauran de ser degudament documentats, comunicats i denunciats a la justícia.
- **L'educació** és un dels àmbits essencials on aquesta llei pot tenir un impacte efectiu en polítiques de memòria. **És indispensable que la memòria arribi a les aules i universitats** com a garantia de no repetició, però l'actual redactat presenta encara **clares deficiències** per a poder fer-ho efectiu.
- Aquesta llei ha de servir per **dotar d'estructura i suport a les entitats memorialistes** que porten dècades fent un servei públic que l'administració no ha assumit. Actualment, la situació estructural i econòmica de les entitats memorialistes és molt precària i la llei ha de servir per assegurar la seva continuïtat i canvi generacional a través del registre d'entitats però també de mesures que facilitin un suport estructural a les mateixes.
- És **especialment preocupant el buidat de contingut del Memòria Democràtic (MD) que preveu la llei**. Justament, reivindicuem que el MD ha de ser un òrgan rellevant, **independent i estable** per assegurar l'execució de les polítiques públiques que dissenyin els governs, sense que es vegi afectat per canvis polítics. En aquest sentit, es proposa que la figura de direcció sigui escollida per concurs públic i que el MD respongui al Parlament i no al Govern.

Al·legacions en detall

Taula de continguts

Introducció	3
A. En relació a l'exposició de motius	4
B. Sobre l'àmbit d'aplicació i objecte	5
C. Sobre els principis rectors	5
D. Sobre el dret a la veritat	6
E. Sobre el dret a la justícia	8
F. Sobre el dret de reparació	9
G. Fosses	11
H. Sobre garanties de no repetició	13
I. Sobre les entitats memorialistes	14
J. Paisatges i espais de Memòria	14
K. Simbologia franquista	15
L. Organització administrativa i institucional	15
M. Règim Sancionador	15

Introducció

És un fet evident i compartit que cal posar al dia (integrant i actualitzant) la nostra Llei de Memòria 13/2007, del 31 d'octubre i la Llei 10/2009, del 30 de juny, sobre la localització i identificació de les persones desaparegudes (Llei de fosses), i la Llei 11/2017 del 4 de juliol, de reparació jurídica de les víctimes del franquisme.

benvinguda sigui aquesta iniciativa avui, si serveix per dotar-nos d'una Llei de Memòria Democràtica de Catalunya, que a més a més, pot beneficiar-se de les aportacions que ja figuren en altres lleis de memòria democràtica d'altres autonomies, com és el cas de la Llei Foral de Navarra (2013); La Llei del País Basc (2014); la Llei de les Illes Balears (2016); la Llei de memòria històrica i democràtica d'Andalusia, i la Llei de la Comunitat Valenciana (2017), o el projecte de Llei de Memòria Democràtica, encara en fase de tramitació. Totes aquestes normes, que s'havien inspirat i recollit en molts dels continguts de les nostres lleis del 2007 i 2009, i de l'existència del propi Memorial Democràtic, són ara eines més actualitzades i coherents per fer front als reptes de les amenaces dels negacionistes de la memòria democràtica i neo feixismes emergents.

Constatació que no invalida, justament tot el contrari, **la necessitat de dotar-nos d'una Llei de Memòria Democràtica de rang normatiu superior, a nivell d'Estat, que permeti cohesionar les**

polítiques memorialistes de les diferents administracions territorials i el seu obligat compliment.

Tot i així, considerem l'actual proposta insuficient per a constituir la Llei de Memòria Democràtica que la societat catalana es mereix, que ha de permetre fer efectives polítiques públiques de memòria que estiguin a l'alçada per garantir el dret a la veritat, la justícia, la reparació i garanties de no repetició conforme als estàndards internacionals i les recomanacions que Instituciones especialitzades han vingut fent sobre la matèria.

A. En relació a l'exposició de motius

El preàmbul, com a declaració d'intencions és molt important. L'actual és massa llarg i en canvi exclou qüestions essencials:

- i. És greu que no s'esmenti les **institucions de la República** (i el seu govern legítim), els sectors que van **conspirar per enderrocar-la**, a més a més del suport del règim nazi i feixista.
- ii. Quan es parla del "suport més conservador de la societat de l'època" no es pot obviar: **el nacionalcatolicisme, les forces econòmiques** que el van finançar, i **el suport internacional de les forces de Hitler i Mussolini**, fent de la Guerra d'Espanya el preludi de la Segona Guerra Mundial, com han acreditat els principals historiadors del segle XX.
- iii. paga la pena introduir el concepte de **Guerra d'Espanya**, com a mínim en aquesta part preliminar per tal de vincular-la a la Segona Guerra Mundial. Aquest és un tema fonamental per dissenyar el currículum escolar. Si estudiem l'holocaust, hem d'estudiar també l'holocaust espanyol (Paul Preston).
- iv. Acabada la guerra, es fa esment de la repressió de la dictadura, però s'ha de **posar en valor la no resignació** davant la dictadura: fer esment a **la resistència republicana als camps d'Europa** i després a **la guerrilla a casa nostra**, els maquis. També s'ha d'incloure la **resistència i organització de l'antifranquisme** per combatre la dictadura i reconquerir les seves llibertats i la importància de **les lluites socials, la del moviment obrer organitzat, la pagesia o el moviment ciutadà, juntament amb els estudiants i forces de la cultura**. Milers de persones processades pel TOP.
- v. S'ha de deixar constància que el règim franquista va rebre el suport actiu dels **EEUU i del Vaticà** a partir de la Guerra Freda, anys 50.
- vi. En l'apartat on s'enumeren les fites en matèria de memòria a Catalunya, no es fa esment al protagonisme de les **entitats memorialistes** com actors principals a l'hora d'assolir millores en les polítiques de memòria. Tampoc es fa referència al **municipalisme** que ha anat fent una sistemàtica tasca de reconstrucció dels espais de memòria local i publicacions que permeten avaluar la dimensió de la lluita contra la dictadura i la justícia social. La Xarxa de Memòria Democràtica del Baix Llobregat és un exemple en aquest sentit.

- vii. Estem molt d'acord amb la formulació final d'aquest tram: "Transcorreguda més d'una dècada (...) és necessari refondre, actualitzar i completar la legislació vigent a Catalunya en matèria de memòria democràtica, per continuar i aprofundir en les actuacions dutes a terme per les administracions públiques de Catalunya en aquest àmbit." **Caldria afegir:** una col·laboració que s'ha d'exercir amb els ens locals i el municipalisme, també amb les entitats memorialistes, establint els plans estratègics locals de memòria democràtica.
- viii. Creiem que no té el relleu necessari, tenint en compte que és un dels elements clau d'aquesta llei, **la importància d'educar a les noves generacions** en el coneixement de les lluites i el combat per les llibertats i la justícia social.
- ix. Cal reforçar el concepte **d'integralitat del conjunt de drets** de les víctimes a la veritat, la justícia, la reparació i la no repetició, entenent-los com un tot.

B. Sobre l'àmbit d'aplicació i objecte

S'amplia i, sobretot, es concreta de forma homogènia, l'àmbit temporal d'aplicació, establint-la **fins a la constitució del primer govern escollit democràticament** (abril 1980). Tot i així:

- i. La locució "fins la constitució del primer govern escollit democràticament" és massa llarga per a incloure-la al llarg de tot el text. Es proposa fixar la data concreta (abril de 1980) i explicar la motivació de la mateixa a l'inici.
- ii. Es considera més rellevant la constitució del primer Parlament de Catalunya establert democràticament.

A l'objecte, quan es parla de reconeixement a les víctimes, s'hauria de parlar de **reconeixement institucional**, doncs és aquest el que manca i és indispensable per assegurar el dret de les víctimes d'una forma integral.

C. Sobre els principis rectors

- i. S'ha d'incloure:
  - a. **Integralitat** dels drets (els drets a la veritat, justícia reparació i garanties de no repetició només seran garantits si es fa de forma integral).
  - b. **Centralitat** víctimes, represaliades i entitats memorialistes i **participació efectiva**
- ii. S'hauria d'incloure la **definició de Memòria Democràtica** a l'inici.

D. Sobre el dret a la veritat

D.1. Comissió de Memòria Democràtica

És important destacar l'aposta institucional per crear la **Comissió de Memòria Democràtica**, com un pas clau per avançar en el restabliment del dret a la veritat de les víctimes i del conjunt de la societat catalana. En diverses ocasions experts de Nacions Unides, com el relator especial per la promoció dels drets a la veritat, la justícia, la reparació i les garanties de no repetició, o el Grup de Treball sobre Desaparicions Forçades o Involuntàries han instat a les autoritats de l'Estat a atendre de manera urgent les demandes de les víctimes en termes de veritat i establir un mecanisme per fer-lo efectiu¹.

Tot i així, amb l'actual redactat es pot entendre que es tractarà merament d'un òrgan consultiu i d'experts més. Si és així, és absolutament innecessari, atès que ja existeix la JG del Memorial Democràtic, amb 8 experts nomenats pel Parlament, entre altres. També hi ha el Consell Assessor i el Consell de Participació del Memorial Democràtic i el Comitè de fosses.

En cas que es configuri com una comissió de la veritat, només hi podem donar suport si:

- i. És fonamental que en el projecte de llei quedi explicitada la **finalitat última d'un reconeixement institucional** de les **vulneracions de drets humans** i de les **violacions del dret internacional humanitari** ocorregudes durant el marc temporal de la llei. En cap cas pot tenir per objecte la construcció d'un relat oficial.
- ii. Imprescindible que el **principi de centralitat i participació efectiva de les persones represaliades i víctimes** (enteses en el sentit ampli de definició de la llei) se situï com un eix fonamental de la tasca d'aquesta comissió, com a part del procés reparador, tal i com ho ha manifestat Nacions Unides.
- iii. No pot suposar obviar tota la política de memòria i tasca historiogràfica feta fins ara. És palès que el **treball d'investigació històrica promoguda des de diferents àmbits** (acadèmia, moviment memorialista, ens locals, etc.) ha sigut imprescindible en el coneixement i divulgació dels fets, de manera que les seves contribucions han de ser reconegudes en la tasca de la futura Comissió. En aquets ordre d'idees, es percep imprescindible que la Comissió posi en marxa **processos de participació àmplia i pluralista en els quals s'escoltin les diferents veus i visions**, en primer lloc de les víctimes i represaliades dels crims referits en aquesta llei; així com dels seus familiars, associacions que treballen pels seus drets i per la memòria democràtica, així com investigadors/es acadèmics i ciutadans/es que vulguin contribuir a l'esclariment dels fets. També d'aquells/es que van participar en les accions que són objecte de la llei.
- iv. En relació a l'elecció dels membres de la comissió (**Article 6.3.**) és important que, en el marc del període de postulació i candidatures, les víctimes, entitats **memorialistes i demés membres de la societat civil puguin presentar valoracions** d'alguns dels

---

¹ <https://www.ohchr.org/es/press-releases/2018/07/spain-un-experts-welcome-proposal-truth-commission>

candidats per tal de fer arribar la seva veu a les institucions responsables de la seva designació, sota el principi de participació efectiva.

- v. La Comissió també ha d'adoptar, com a principi, **l'enfocament psicosocial**, de manera que les declaracions, versions voluntàries i demés actes públics han de comptar amb un protocol psicosocial que atengui les necessitats de les víctimes, represaliades i les seves famílies, en el marc de les activitats que promogui.
- vi. Destaca especialment el **reconeixement d'independència** de la Comissió, establert a l'Article 6.5. No obstant, com ja hem dit abans, la limitació de les seves funcions a tasques consultives, d'assessorament i anàlisis planteja dubtes sobre l'abast real de treball de la Comissió.
- vii. Pel que fa a l'**Article 6.2.**, a més dels col·lectius descrits com a objecte d'especial atenció, cal que la **Comissió adopti un enfocament de gènere i interseccional**, de manera que en el desenvolupament del seu mandat i de les seves funcions, tingui en compte les diverses experiències, impactes diferencials i condicions particulars de les persones, poblacions o sectors en condicions de discriminació o vulnerabilitat. Aquest principi ha de ser extensible, no només als continguts d'estudi, sinó també a la pròpia composició dels membres de la Comissió, que es recull en l'**Article 6.4.**
- viii. On diu "El departament de l'Administració de la Generalitat competent en matèria de memòria democràtica i els ens que en depenen o hi estan vinculats poden transmetre a la Comissió la informació de què disposin...."
 Ha de dir" El departament de l'Administració de la Generalitat competent en matèria de memòria democràtica i els ens que en depenen o hi estan vinculats han de transmetre a la Comissió la informació de què disposin...."
- ix. És important, també, que en l'establiment del període de mandat d'aquesta Comissió (**Article 6.8.**), es **contempli un període previ de preparació** i posada en funcionament, que no es descompti del període total de treball. A més es proposa que no hi hagi un termini limitat a 5 anys, doncs sembla especialment reduït per a la tasca encomanada.

D.2. Pel que fa la qüestió documental i d'arxius i el Banc de la Memòria Democràtica

Hi ha un problema real en relació a l'accés als arxius i documentació que pot dificultar o inclús, incapacitar la tasca de la comissió de Memòria i que conculca el dret a la veritat i a la informació de la ciutadania. Es proposa:

- i. L'Administració de la Generalitat, per tal de satisfer el dret de la ciutadania a accedir a tots els fons documentals que puguin ser útils per esclarir la veritat dels fets esdevinguts durant la Guerra Civil, la dictadura franquista i la transició a la democràcia, i pel coneixement de la memòria democràtica, ha de promoure en el termini d'un any a partir de l'entrada en vigor de la present legislació un **conveni de col·laboració interadministratiu amb l'Administració de l'Estat** per tal de concretar un calendari de desclassificació de tots aquells assumptes, actes, documents, informacions, dades i objectes el contingut dels quals és important per tal de portar a terme la finalitat descrita, tot atenent els Principis de Johannesburg, a les

recomanacions de Nacions Unides i a l'Organització per a la Seguretat i Cooperació a Europa, entre d'altres.

- ii. En el mateix termini, promoure convenis de col·laboració interadministratiu amb altres institucions públiques i privades per tal d'acordar com s'ha de produir l'accés per part de la ciutadania catalana als seus fons i arxius que puguin ser útils per esclarir la veritat dels fets esdevinguts durant la Guerra Civil, la dictadura franquista i la transició a la democràcia, i pel coneixement de la memòria democràtica, tot atenent que el Dret d'Accés als Arxius i Fons Documentals és un dret fonamental.

No s'especifica **quina institució estarà a càrrec del Banc de la Memòria i de quina manera es vincularà o relacionarà amb d'altres institucions** com el Memorial Democràtic, la Comissió de Memòria Democràtica o el Comitè Tècnic Assessor per a la Recuperació i la Identificació de les Persones Desaparegudes durant la Guerra Civil i la Dictadura Franquista, entre d'altres.

E. Sobre el dret a la justícia

Aquesta llei no garanteix en cap cas la consecució del dret a la justícia de les víctimes i represaliades, conculcat durant més de 40 anys de democràcia per l'administració de justícia i l'estat Espanyol. Si bé es tracta principalment d'una qüestió de competències, es proposen les següents esmenes per a que, al menys per part de la Generalitat de Catalunya, es fomenti efectivament aquest dret:

- i. Es celebra que es prevegi la facilitació de "informació, ajuda i assistència a les víctimes perquè puguin exercir el dret a la justícia", però no es concreta com aquesta es durà a terme, sent, actualment, mera retòrica. Per a fer efectiva aquesta política es proposa la creació de la **Oficina d'informació i assistència a les víctimes i represaliades del franquisme i la transició**, com a política real i efectiva de protecció del dret a la justícia de les Víctimes a Catalunya:
  - a. L'Administració de la Generalitat, a través de la Oficina, ha de facilitar a les persones interessades la informació, l'ajuda i l'assistència necessàries per a l'exercici dels seus drets, la difusió de les actuacions realitzades i prestarà l'ajuda i l'assistència necessàries. També es coordinarà amb els òrgans amb competències en aquesta matèria.
  - b. L'Oficina ha de tenir l'habilitació i dotació pressupostària corresponent i l'expertesa necessària per a oferir:
    - Assistència a les víctimes per a **recavar tota aquella informació i documentació** referent a les violacions que recull aquesta llei en el període establert.
    - **Assessorament jurídic** per a exercir el seu dret d'accés a la justícia.
    - Informació a les víctimes sobre l'accés a les **mesures d'atenció, assistència i reparació** previstes en aquesta llei o en altres instruments legals sobre la matèria.

- **Acompanyament psicosocial.**

- c. Es vetllarà per a que, en la mesura del possible, aquest servei d'assistència **cobreixi l'àmbit territorial de Catalunya.**
- ii. Es valora de forma positiva la **possibilitat d'exercir l'acció popular** d'acord amb l'establert en la normativa processal en els procediments penals per delictes de lesa humanitat, delictes contra la vida i delictes contra la integritat física o moral per motius discriminatoris, sempre i quant es digui a terme de forma efectiva.
- iii. **Són preocupants les mancances respecte a la reparació jurídica de les víctimes de la dictadura franquista**, pel fet de limitar-la a l'àmbit de la Llei 11/2017, del 4 de juliol, de reparació jurídica de les víctimes del franquisme i per tant només a les represaliades per uns Tribunals de Catalunya. Aquest redactat exclou a moltes persones represaliades per tribunals com el TOP i que van ser portades a tribunals de Madrid. En aquest sentit cal que el redactat inclogui:

“La Generalitat ha de dur a terme actuacions per reconèixer i reparar les persones que van patir els efectes de les resolucions dels tribunals, jurats i qualsevol altres òrgans civils, penal, administratius o militars que siguin declarats il·legítims per l'òrgan competent, fossin o no dictades a Catalunya, per causa de la lluita en defensa dels drets i les llibertats democràtiques durant la Guerra Civil, la dictadura franquista o la transició, sense perjudici que els seus familiars o hereus legítims puguin sol·licitar la declaració judicial que acrediti la seva nul·litat en el cas que les persones afectades haguessin mort.

F. Sobre el dret de reparació

i. **Definició de víctimes:**

Es celebra la incorporació de noves tipologies de víctimes (art. 15): persones que van morir fora de Catalunya; persones que van patir qualsevol tipus de privació de llibertat o torturades; persones privades de bens, inclosos els que van patir la confiscació de paper moneda; minories ètniques especificant la població gitana; persones reprimides a causa de l'ús social de la llengua catalana o occitana; persones amb seqüeles físiques o psíquiques per malalties negligents; els familiars dels desapareguts, etc. Tot i així, aquesta definició segueix sent insuficient:

- Cal que es parli de **víctimes i represaliades** (tant en el títol com en el redactat). Ja que la guerra, dictadura i transició va afectar a víctimes, però també a les persones que van ser reprimides per la seva lluita pels drets i les llibertats o en contra del règim, i que no se senten incloses en la definició de víctima. És per això que cal incloure i donar importància a ambdós termes.
- Respecte l'apartat 2n: és necessari incloure a les persones que ho van patir fora del territori de Catalunya per haver patit l'exili.
- Cal incloure específicament les persones represaliades **que van patir tortura** (no només empresonament). Aquesta va ser una forma de repressió planificada i sistemàtica

exercida durant la dictadura i la transició i amb una especial afectació també a Catalunya.

- Cal incloure als treballadors i treballadores que van ser acomiadades per raons sindicals o polítiques.
- No s'entén que l'àmbit temporal, pel que fa a infants separats, es limiti fins l'any 1952. Cal que sigui el mateix de la llei, 1980.
- Cal separar els partits i sindicats de les entitats. Millorar la redacció i ampliar el concepte d'associacions i entitats.

ii. **Cens de víctimes i persones represaliades:**

Cal que el Cens de víctimes inclogui també, específicament, les persones represaliades.

El cens ha d'incloure també les de la transició, a l'apartat segon s'inclou, cal incloure-ho també al títol.

Cal incloure la previsió de que la informació es pugui incorporar al cens a petició de les entitats memorialistes (en l'anterior avantprojecte de llei de l'anterior Govern es preveia)

iii. **Reconeixement i homenatge:**

Si bé el redactat inclou les persones que van defensar la legalitat republicana (o que van lluitar contra el feixisme en ocupació Nazi, no es fa cap referència a les persones que van lluitar per restablir els drets i llibertats durant el franquisme i la transició, cal fer-ne. És un clar exemple que més enllà de la definició inicial de l'àmbit temporal de la llei fins 1980, no s'inclou, en el seu text de forma efectiva les lluites i repressió del tardofranquisme i transició.

Celebrem el nou apartat dedicat a les dones en els "Actes de reconeixement i homenatge". Tot i així, cal aprofundir més en la perspectiva de gènere i interseccional en l'àmbit del reconeixement i reparació.

iv. **Sobre les dates d'homenatge:**

- Respecte la declaració del dia 15 d'octubre com a "Dia Nacional de les víctimes de la Guerra Civil i la dictadura franquista", hi ha **una contradicció inacceptable**: o és el dia de totes les víctimes de la Guerra Civil o és el dia de les víctimes de la dictadura franquista. Sembla que la proposta del 15 d'octubre (i així es fa a nivell local) és per recordar les víctimes de la dictadura i té sentit doncs aquesta és l'assignatura pendent.
- **Es proposes l'adició de dies de reconeixement**: tots els dies nacionals estan dedicats a "víctimes" i catàstrofes, no hi ha cap dia nacional que commemori la consecució de drets i llibertats, ces fa una proposta en positiu:

- **14 d'abril, dia dels valors republicans i democràtics.** És una data que ja es ve celebrant a nivell popular i local, sobre la que ja existeix consens. És una data de celebració en positiu d'uns valors que són pilar de la pròpia llei.
  - També es proposa el 8 de maig, dia de la victòria sobre el nazisme i el feixisme a Europa
- v. Es preveu la publicitat dels noms de les víctimes, però és indispensable la **publicació dels noms dels victimaris** també. (art. 19)
  - vi. Només es preveuen indemnitzacions a les persones que van patir privació llibertat i s'exclou la paraula més genèrica que hi havia a l'anterior avantprojecte: "**van patir repressió ...**" (art. 20).
  - vii. Sobre menyscabament patrimonial, a l'anterior avantprojecte s'afegia: "L'administració de la Generalitat crearà una oficina depenent del departament competent en matèria de memòria que assessori les víctimes en la reclamació dels béns dels que van ser privats." **És un pas enrere suprimir aquesta previsió** que es podria incloure en l'àmbit d'actuació de la oficina d'informació i assistència a les víctimes. En aquesta llei només es preveu facilitar l'accés als documents (art. 21)
  - viii. Celebrem la previsió de reparació a **treballadors forçats**. L'article 22 preveu impulsar iniciatives perquè les organitzacions i empreses que els van utilitzar adoptin mesures de reconeixement i reparació. Caldrà concreció.
  - ix. (art 23) Sobre la localització i identificació infants separats o sostrets, es torna a limitar de 1938 a 1952. Ha d'aplicar-se l'àmbit temporal de la pròpia llei, fins 1980.

G. Fosses

És indispensable que s'iniciïn definitivament, les tasques d'identificació, recuperació i resignificació de les fosses existents a Catalunya. Tot i així, el text legal preveu varies deficiències que caldria esmenar:

- i. Eliminar les referències "generals" o obertes, és necessari que la llei prevegi i possibiliti la recuperació i identificació de restes. Art. 24.1 o 27.3: cal eliminar el "**si escau**".
- ii. Cal incloure **objectius clars** d'aquestes actuacions. Es proposa:

A l'efecte de dur a terme les actuacions esmentades, l'Administració de la Generalitat estableix els següents objectius

a) Localitzar les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista per a recuperar-ne i a identificar-ne les restes.

b) Garantir els drets de llurs familiars a l'obtenció d'informació sobre llur destí, a la identificació de les restes i al reconeixement de la seva memòria i dignitat.

c) Senyalitzar i dignificar els llocs dels enterraments i recuperar-los com a espais de memòria, en els casos previstos en aquesta llei.

d) Satisfer el dret de la societat a conèixer la veritat dels fets esdevinguts durant la Guerra Civil i la dictadura franquista i les circumstàncies en què, durant aquest període, es van produir desaparicions forçades de persones i es van cometre vulneracions dels drets humans.

e) Garantir a les víctimes i familiars de desaparicions forçoses el dret a la justícia d'acord amb el dret nacional i internacional, incloses les recomanacions del Grup de Treball sobre Desaparicions Forçoses del Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides.

- iii. L'actual llei diferencia, de forma molt confusa, entre els agents que poden instar (s'entén proposar o sol·licitar la recerca (Art. 16) i els que poden tenir "la iniciativa" de "recuperar" (s'entén executar) la recerca (aquest article).
- iv. Cal un nou apartat **que reguli les troballes casuals** i les intervencions d'urgència, que ha d'executar d'ofici la Generalitat.
- v. S'han d'adoptar les **mesures necessàries per tal de coordinar** les dades del Cens de persones desaparegudes amb d'altres censos similars creats a nivell estatal i internacional, i en general, s'establiran els mecanismes de cooperació i col·laboració necessaris amb altres institucions de l'Estat espanyol, Europa i del món per al compliment de la present llei. (art. 25)
- vi. Proponem, dins del mapa, crear la figura de **les Zones de Dispersió de Restes de Persones Desaparegudes**. Cal tenir en compte que hi ha territoris, com ara el front de l'Ebre, on les restes soterrades estan disperses per tot el territori en amplies zones, en las que caldrà aplicar protocols d'intervenció adaptats a aquesta realitat, en cas de troballa casual de restes, o en cas de remocions o projectes d'obra que les afectin, que s'hauran d'autoritzar amb seguiment arqueològic. (art. 26)
- vii. És necessari incloure la **creació d'un nou protocol sobre el banc Genètic i un d'Acompanyament psicosocial a víctimes i familiars**. (art. 27.1)
- viii. La llei presenta **insuficiències notables de tipus metodològic i científic** que cal corregir, en matèria d'exhumacions. Cal assegurar que les excavacions s'executin amb les garanties científiques previstes per la llei de patrimoni cultural i que siguin dirigides pels professionals adients (arqueòlegs i antropòlegs).
- ix. Cal deixar clara la obligació de l'Estat (en aquest cas la Generalitat de Catalunya) i dels poders públics, i establir clarament la seva preponderància i **la seva capacitat d'obrar d'ofici**.

Cal donar un paper rellevant a les famílies a l'hora d'instar, però evitant que la sol·licitud dels familiars sigui requisit imprescindible per obrir (o per evitar la obertura) d'una fossa. L'actual llei no estableix aquest requisit com imprescindible, però a la pràctica, tant el decret com la dinàmica de l'administració en aquests anys, ha tendit a no facilitar intervencions si no hi havia sol·licitud de familiars. Cal deixar clar a la llei que la sol·licitud de familiars no és imprescindible.

- x. Es important posar també com a entitats propositives les universitats i altres centres de recerca. (art. 28)
- xi. Una de les mancances de la llei es **precisament la poca presència de la intervenció judicial i policial**. L'actual llei reserva un paper escàs al poder judicial, només el de ser informat, i cap al policial. **Cal que s'esmenti la necessitat de que el jutge obri diligències. L'informe arqueològic i antropològic de la excavació hauria de ser reconegut com a objecte de prova "policial"**. Cal que la llei prevegi la necessitat de que l'administració denunciï judicialment la troballa de persones desaparegudes com a constitutius de crims de lesa humanitat o crims de guerra.
- xii. La vigent llei no contempla el banc d'ADN. El present projecte en fa un esment insuficient.
- xiii. Hi ha un aspecte en que no ha de ser aplicable la llei 9/1993 de patrimoni cultural (i que per tant ha de contemplar-se a la llei de fosses): el destí dels bens mobles recuperats (segons la llei de patrimoni, són de domini públic i no podrien passar a mans privades, és a dir, als familiars si no ho diu una nova llei)
- xiv. En relació al Comitè Tècnic Assessor, ha de ser revisat en quan a composició i funcions ja que la composició es confusa. No queda clar qui nomena els diferents experts de cada disciplina ni la relació amb les diverses conselleries implicades.

H. Sobre garanties de no repetició

Es celebra que finalment es reguli la formació en matèria de memòria democràtica en els diferents nivells del sistema educatiu i universitari. Però les previsions de la llei segueixen sent insuficients.

- i. Les modificacions han de tenir la translació necessària amb les conselleries corresponents.
- ii. La Direcció de Memòria ha d'intervenir en l'elaboració del currículum escolar en la part que li correspon a Catalunya.
- iii. Cal més coordinació i potenciar la tasca i iniciatives dels ens locals i les entitats memorialistes en aquesta matèria.
- iv. Calen materials pedagògics: inclou la revisió dels llibres de text i la formació del professorat.
- v. En aquest sentit es proposen les següents esmenes:
  - Art. 33.1 "de la repressió exercida per la dictadura franquista, i de la deportació i els desplaçaments forçosos de persones durant la Segona Guerra Mundial **amb especial incidència amb els provocats pel previ exili degut a la victòria franquista**.
  - Art. 33.4 L'Administració de la Generalitat ha d'impulsar acords de col·laboració institucional amb les Universitats, **les entitats memorialistes, els ens locals**, i els centres de recerca per desenvolupar projectes d'investigació i divulgació de la memòria històrica democràtica de Catalunya.

- Art. 34.1 La Generalitat ha d'afavorir (...) materials pedagògics, **la clara inclusió dels temes relacionats amb la memòria històrica als decrets dels diferents currículums escolars**, la convocatòria (...)
- Art. 35.2 Amb l'objectiu de dotar el professorat d'eines conceptuals i metodològiques adequades, el departament de l'Administració de la Generalitat competent en matèria de memòria democràtica ha de col·laborar amb el departament competent en matèria d'educació per actualitzar científicament, didàctica i pedagògica el tractament escolar de la memòria democràtica, **inclosos tant la revisió dels llibres de text com la formació de tot el professorat**, així com el coneixement del que estableix aquesta llei.
- Art. 35.4. La Generalitat ha d'incloure la memòria democràtica en la formació que desenvolupi per al personal al seu **servei i molt especialment entre el professorat dels diferents nivells educatius**.

I. Sobre les entitats memorialistes

Es celebra la inclusió, a la disposició addicional quarta, en el Registre d'Associacions una classificació funcional específica per a les entitats memorialistes. Tot i així, és indispensable que la llei serveixi per **assegurar la continuïtat de les entitats memorialistes, dotar-les d'estructura i facilitar el seu suport com a entitats que han vingut realitzant una clara funció de servei públic**. A més, es fan les següents esmenes concretes:

- Art:38.1.Les entitats memorialistes **participen** i contribueixen a la conscienciació social per **preservar, enfortir i divulgar** la memòria democràtica de Catalunya.
- Art. 38.2.Als efectes d'aquesta llei, tenen la consideració d'entitats memorialistes les entitats sense ànim de lucre que compleixen els requisits següents:
  - a) Que siguin associacions, fundacions, organitzacions de caire social o altre tipus d'entitats, constituïdes legalment que tinguin entre les seves finalitats estatutàries la recuperació, **la preservació i la divulgació** de la memòria democràtica de Catalunya.
- Art. 39. Mesures per **facilitar i enfortir l'associacionisme** i la participació ciutadana en activitats relacionades amb la memòria democràtica **(a les escoles, barris, municipis, i altres col·lectius diversos)**.
- 40 a) les entitats memorialistes tenen el dret a ser declarades d'utilitat pública. **La Generalitat vetllarà que estiguin correctament identificades i classificades en el registre d'associacions corresponents**.

J. Paisatges i espais de Memòria

S'hauria d'intentar incloure a la llei la declaració de la **Prefectura de via laietana** com espai de tortura, símbol de la topografia del terror (xarxa d'espais). Tot i així ara mateix això contravé l'establert a l'article 44.5: **S'exclouen del règim establert en aquest article i en l'article 46 els béns**

adscrits a serveis públics gestionats per l'Administració general de l'Estat. Tractant-se d'un espai que ja s'ha decidit amb una àmplia majoria tant al Parlament de Catalunya, com a l'Ajuntament de Barcelona com al Congrés que ha de deixar de ser un espai policial i ser un espai de memòria i centre d'interpretació de la tortura, s'ha de treballar l'ocasió de la Llei de Memòria Democràtica per aconseguir que aquesta resignificació es dugui a terme finalment.

K. Simbologia franquista

- i. S'hauria incorporar el terme "resignificació" en el títol i a l'apartat 1 de l'article 49 ("Article 49. Retirada o **resignificació** de simbologia franquista")

L. Organització administrativa i institucional

- i) Es manté una **dualitat o bicefàlia** en les polítiques públiques de memòria. La Direcció General i el Memorial Democràtic. En aquesta llei es consagra una jerarquització que comporta incoherències i inconvenients
- ii) És **especialment preocupant el buidat de contingut del Memorial Democràtic (MD) que preveu la llei**. Ha de dependre del MD, com a mínim, la xarxa d'espais i paisatges de memòria, el cens de simbologia, així com la resta de censos si és que és jurídicament viable.
- iii) Reivindiquem que el MD ha de ser un òrgan rellevant, **independent, estable i de consens** per assegurar l'execució de les polítiques públiques que dissenyin els governs, sense que es vegi afectat per canvis polítics. **El Memorial Democràtic ha de dependre del Parlament de Catalunya. La persona que ocupi la direcció s'escollirà mitjançant concurs públic** regit pels principis de mèrit, capacitat, publicitat, igualtat, transparència i lliure concurrència. Per altra banda, la Direcció General, ha de servir per a fomentar la consecució de polítiques públiques per part del Govern.

M. Règim Sancionador

- i. Hi ha un excés punitiu. La classificació d'infraccions molt greus s'ha de limitar a les més greus. No hauria d'incloure les lletres f) i g) que haurien de ser "greus".

f) Causar dolosament o negligentment danys en Espais de Memòria Democràtica de Catalunya, quan les característiques de l'Espai, la rellevància dels esdeveniments que hi van tenir lloc, o la gravetat de l'alteració física perpetrada, justifiquin la seva qualificació com a molt greu, i sens perjudici de l'establert a l'article 76.3.

g) Causar dolosament o negligentment danys en arxius i fons documentals per a la recuperació de la memòria democràtica, sens perjudici de l'establert a l'article 76.4.

Lleis de memòria com la d'Esukadi inclouen només infraccions molt greus:

a) La realización de excavaciones incumpliendo lo dispuesto en el artículo 17.1.

b) La destrucción de fosas de víctimas en los terrenos incluidos en los mapas de localización a que se refiere el artículo 16 o en un Lugar, Espacio o Itinerario de Memoria Histórica de Euskadi.

c) La destrucción u ocultación n de documentación relevante para la investigación y conocimiento de la verdad

- ii. S'ha d'anar amb compte amb les limitacions punitives que poden incidir amb drets fonamentals com el de llibertat d'expressió o protesta. Històricament l'enduriment punitiu que afecta a aquests drets ha acabat per afectant a les entitats socials de defensa de drets i a les esquerres. En aquest sentit, compte amb la lletra h) de les molt greus o amb les lletres g) h) i) de les greus. En tot cas és indispensable que en aquests casos el redactat no sigui vague i sigui detallat i clar per no donar lloc a interpretacions diferents de les previstes.

*Aquestes al·legacions s'han treballat, consensuat i ratificat per les entitats de l'Associació **Ateneu de Memòria Popular**, que està format per les següents:*

- Amical Brigades Internacionals
- Amical Mauthausen i altres camps
- Amical de Ravensbrück
- Associació Catalana d'Expresos Polítics del Franquisme
- Associació Catalana d'Investigacions Marxistes
- Associació Catalana de Juristes Demòcrates
- Associació Conèixer Història
- Consortium For advanced Studies Abrond
- Escola Angel Baixeras
- Eurom - Observatori Europeu de memòries
- Fundació Cipriano García
- Fundació l'Alternativa
- Fundació Museu Historicosocial de la MTM i MACOSA
- Fundació Solidaritat UB
- IRÍDIA, Centre per la Defensa dels Drets Humans
- La Voz Ahogada, companyia teatral
- Memorial Democràtic Treballadors SEAT

A Barcelona a 16 de maig de 2022